

bert levin och peter wolodarski:

Tio punkter som förändrar Sverige

bertil ohlin-institutet är en liberal tankesmedja grundad 1993.
Institutets uppgift är att genom forskning och kvalificerad debatt i
svensk liberal tradition bana väg för nya tankar och nya frågor.

jonasson grafisk design
omslag: ateljé landgraaff
ågrens tryckeri, örnsköldsvik 2005

Tio punkter som förändrar Sverige

bert levin och peter wolodarski

isbn 91-974777-5-3

förord

När jag skriver detta är det exakt ett år kvar till nästa riksdagsval. Ett val som ser ut att blir mer spännande än på länge. En förändring har ägt rum i det politiska landskapet. De fyra borgerliga partierna uppvisar enighet inom Allians för Sverige, ett nytt feministiskt parti har sett dagens ljus och placerat sig på vänsterkanten och fler partier kan vara på väg. Vinner vänsterblocket valet kan vi för första gången få se en rödgrön regeringskoalition i stället för en socialdemokratisk minoritetsregering.

Förändringar i det politiska landskapet är en sak. Förändringar av det politiska innehållet något annat. Bert Levin och Peter Wolodarski konstaterar att Sverige efter ett socialdemokratiskt 1900-tal är i stort behov av reformer. De presenterar här tio förslag för ett förändrat Sverige.

Skriften föddes ur en artikel på Dagens Nyheters ledarsida med namnet »Tio punkter som förändrar Sverige«. Några av punkterna har tidigare publicerats som ledarartiklar i Dagens Nyheter.

Bert Levin var statssekreterare under de borgerliga regeringsåren 1976–1982 och har bland annat varit vd för Sifo. Peter Wolodarski är ledarskribent på Dagens Nyheter och programledare på tv8.

Uppsala den 17 september 2005

håkan jacobson

redaktör för Bertil Ohlininstitutets skriftserie

inledning

Socialdemokratin i Sverige har ett strålände århundrade bakom sig. Visserligen lyckades partiet inte genomföra sina omfattande förstatliganden, sin planhushållning eller sina löntagarfonder. Men man hade praktiskt taget monopol på regeringsmakten i landet från 1930-talet. Man utövade faktisk hegemoni under stor del av seklet, man präglade vardagspolitiken och människornas sinnen. De maktpolitiska framgångarna var en följd av tur, tajming och betydande skicklighet. Framför allt såg socialdemokratin till att vara i takt med tiden. Man var ett parti för industriarbetare när dessa var i majoritet, blev ett löntagarparti när tjänstemännen stormade fram, och utvecklades till ett parti för dem som var beroende av inkomster och bidrag från den offentliga sektorn när den offentliga sektorn kom att dominera Sverige.

Denna förmåga att vara i takt med tiden var Per Albin Hanssons och Tage Erlanders politiska styrka, men detta verkar vara en bortglömd konst. De starkaste underliggande strömningarna som definierar politikens möjlighetsfär är sedan ett par decennier internationalism och individualism. Det hade varit fullt möjligt för socialdemokratin att ansluta till bägge dessa strömningar – att politiskt ockupera dem. Internationalismen har en lång socialdemokratisk historia alltsedan Hjalmar Branting, men Undénlinjen – nej till Nato, nej till eu, ja till dogmatisk neutralism – har visat sig starkare. På senare tid har isolationismen förstärkts av lo:s protektionism och kortsiktiga vaktsläende om status quo på arbetsmarknaden.

Mycket av de senaste decenniernas individualism kunde ha draperats i emancipationskläder och blivit en socialdemokratisk tillgång. Delar av tidig svensk socialdemokrati har en stark tradition av att frigöra männi-

skan från gamla bojar. Utbildningspolitiken hade en gång ett emancipatoriskt syfte; kvinnlig rösträtt och facklig makt likaså. Socialdemokratin skulle ha kunnat knyta an till den traditionen. Man kunde ha sett politikens primära uppgift som att underlätta för den enskilde att stärka sin ställning i stället för att avlyfta henne eget ansvar. Men då måste man se den enskilde som en resurs, inte som en i huvudsak hjälplös behövande, passiv mottagare av politikens gåvor. Många företag har sett den enskildes potential och strävar efter att frigöra denna. Ikea låter kunden medverka i inredningsproduktionen och bankerna hjälper kunderna att utträtta triviala ärenden via bankomater och internetbanker. På motsvarande sätt kan en reformsinnad, kreativ regering underlätta självansvar för medborgarna i stället för att avlasta och passivisera. Graden av passivitet hos medborgarna är bland annat en följd av politikens – ofta välmenande – överbeskyddande insatser. Om politiken betraktar människor som regelmässigt hjälplösa offer, då lär de sig av detta och samhället blir svagt. Den inlärda hjälplösheten är en realitet.

Socialdemokratin var alltså en gång i takt med tidens dominerande strömningar. Nu är det tvärtom. Socialdemokratin slåss för nationalism och kollektivism i en tid när världen och människors värderingar går i motsatt riktning. Den för en reträttens politik och slår följe med reaktionens eller traditionens fanbärare. Från att ha verkat i samklang med tiden har nu verkligheten blivit partiets värsta fiende. Socialdemokratin för inte längre en politik för framtiden, utan simmar motströms. Och det är alltid tungt, oftast fåfängt.

Man behöver inte vara politisk determinist för att inse att en framgångsrik politik för morgondagen måste anpassa sig efter de för närvarande förhärskande djupa strömningarna internationalism och individualisering. Ingen vet naturligtvis hur uthålliga dessa strömningar kommer att vara, men de är förhärskande sedan ett par decennier och de är djupa. Socialdemokratin försöker fåfängt rida spärr mot denna utveckling. Den har av kortsiktiga maktpolitiska skäl accepterat att låta sig bindas av Landsorganisationen, som i grunden är nationalistisk och kollektivistisk. Resultatet kan avläsas i bland annat en brutal flyktingpolitik, talet om

»social turism«, olika idéer om stopplagar och en allt tydligare protektionistisk grundton.

Liberala partier, som både ser de politiska djupstrukturerna och bejakar dem, bör inrikta sig på ideologiska reformer som är i harmoni med dessa strömningar. Det bör bli desto lättare, eftersom dessa strömningar ligger i linje med liberalismens idé. Liberalismen har en stark tilltro till den myndiga individens förmåga. Den ser därför gärna att politiken inriktas mer på individens frigörelse, mindre på paternalism. Den vill öka individens livschanser. Fördelningspolitiken bör därför ha sitt fokus på att ge barn och ungdomar så lika livschanser som möjligt. Vår liberalism vill regelmässigt pröva frivillighetens väg innan tvång tillgrips. Tvång är ibland ofrånkomligt men bör begränsas, och framför allt beraktas som det sista alternativet – inte det första. Samtidigt ska man vara medveten om att politik nästan alltid innehåller ett element av tvång.

Liberalismen ser individen – inte nationen, familjen, eller andra kollektiv – som samhällets centrala enhet. Det blir därför naturligt för oss att bejaka den successiva nedmonteringen av nationsgränserna och den växande globaliseringen. Vi ser med glädje alla produktionsfaktorers allt friare geografiska rörlighet. Fri invandring, den enskildes rätt att bestämma var hon vill bo, blir ett mål att sträva efter. Folkpartiets största svek mot liberalismens principer de senaste åren är att man inte omedelbart och kategoriskt motsatte sig statsminister Göran Perssons förslag att begränsa de nya eu-medborgarnas fria rörlighet inom eu av rädsla för »social turism«.

Undantag från ovanstående principer kan vara motiverade i det enskilda fallet. Men en liberal får aldrig glömma sina principer och inte göra undantagen till regel.

Som liberaler kan vi känna ett mått av optimism. Nazismen och kommunismen har besegrats i vår del av världen. Demokratien är på frammarsch globalt. Allt fler människor reser sig ur fattigdom tack vare marknadsekonomi och frihandel. Befolkningsexplosionen är väsentligen historia. Och värderingar som bejakar individualism och internationa-

lism växer sig allt starkare. Både demokrati och marknad utgår från individen och tilltro till den enskildes förmåga. De grundas på liberala värderingar, är i tillväxt och har visat sig vara ojämförliga redskap för ett bättre liv för de många människorna.

Vi presenterar här några konkreta reformförslag som utgår från dessa liberala värderingar. När reformerna väl har genomförts påverkar de dessutom människornas mentala föreställningar. På grund av reformernas popularitet och självklarhet blir det då svårt för socialdemokraterna att vrida klockan tillbaka den dag de åter kommer till makten. Exempel på reformer av denna karaktär är ökad valfrihet i bostadspolitiken genom att underlätta bildandet av bostadsrättsföreningar, ökad valfrihet i radio/tv och inom vård, skola och omsorg samt ägandespridning genom att stimulera aktiesparande i fonder. Dessa förändringar har genomförts vid de kortvariga tillfällena då de borgerliga partierna har suttit vid makten.

10

tio punkter som förändrar sverige

1. Låt individen få ut hela lönen

Hushållens största utgiftspost är inte hyran eller maten utan skatterna. I decennier har det varit en medveten politisk strategi att maskera detta faktum.

2. Lägre skatt på arbete än på bidrag

Folkpartiledaren Bertil Ohlin sade redan på 1950-talet att »det måste löna sig att arbeta«. Ett halvt sekel senare är det dags att ta fasta på hans budskap.

3. Fri arbetsmarknad för alla över 65 år

Vid trettiofire är man passé, sjöng Hasse och Tage. De hade mer rätt än de anade.

4. Lägg ner ams

Arbetsmarknadsstyrelsen har utvecklats till en jättebyråkrati utan krav på leverans. Pengaflödet till denna s-märkta koloss bör strypas.

5. Öppna utnämningsspolitiken

Socialdemokraternas missbruk av utnämningssmakten är tydligare än någonsin. Göran Persson och hans statsråd tycks betrakta centrala samhällspositioner som partiets egendom.

6. Förbjud kommuner och landsting att äga aktiebolag

Den offentliga sektorn har många viktiga roller. Till dessa hör inte skötseln av företag.

7. Sälj statliga bolag – betala ut intäkten till medborgarna

I Sverige tar staten på sig allt fler uppgifter. På Stockholmsbörsen är den offentliga sektorn i dag största ägaren. Till vems nytta?

8. Gör det möjligt att köpa hushållstjänster vitt

I Finland är avdragsrätten för hushållstjänster en succé. Tusentals nya jobb har skapats och konsumenterna är nöjda. Hur länge till ska svenska politiker tala om »pigjobb« och »skattesubventioner«?

9. Avtalsfrihet för nya hyreskontrakt

Hyresgästföreningen och Fastighetsägarna tjänar varje år hundratals miljoner kronor på bruksvärdessystemet. Dagens hyresmarknad är skapad för särintressen – inte för dem som bor.

10. Öppna portarna för dem som vill arbeta

Sverige utvisar företagsamma personer som vill göra rätt för sig. Det är en politik som inget land har råd att föra.

1. Låt individen få ut hela lönen

För några år sedan gick Konsumentverket till storms mot flygbolagens marknadsföring. Tidningsannonser och reklamutskick vilseledde kunderna, ansåg myndigheten. I stället för att ange det totala priset envisades sas och andra företag med att tala om priset exklusive skatter och avgifter. Konsumentverket menade att informationen stred mot kravet på vederhäftighet och tydlighet i marknadsföringslagen samt i prisinformationslagen. Snabbt tvingades resebranschen att ändra sina rutiner.

När denna nyhet presenterades var det ingen som ifrågasatte myndighetens agerande, eftersom förändringen antogs gynna konsumenterna. Men förhöll det sig verkligen så? Det finns länder där företagen i regel anger sina priser exklusive statens skatter. Usa är ett sådant land, och de flesta amerikaner skulle nog inte säga att detta förhållande missgynnar konsumenterna. Tvärtom kan en sådan ordning göra dem mer medvetna om vad de egentligen betalar för. Var och en inser hur mycket som går till företaget och hur mycket som går till det offentliga.

Faktum är att när skatter och andra statliga pålagor bakas in i priset riskerar konsumenterna att vilseledas. Om inte annat visar den pågående debatten om Sveriges elmarknad detta. Avregleringen från 1996 får klä skott för att priserna rakat i höjden, men nästan inga medier berättar att staten samtidigt har höjt elskatterna med 150 procent (vilket förklarar praktiskt taget hela prisstegringen). Få svenskar tycks medvetna om att mellan 60 och 70 procent av det totala elpriset i dag utgörs av skatter och avgifter. I landet med världens kanske starkaste konsumentlagar finns ingen myndighet som kontinuerligt ser till att medborgarna får korrekt information om skatteuttaget.

Annat regleras in i minsta detalj. Innehållet i syltburkar måste redovisas som om det handlade om gift. Och det finns knappast en frukostkorv som saknar bäst före-datum. Staten tror mycket på varudeklarationer i det privata näringslivet. Men när det gäller den egna beskattningen döljs ofta verkligheten för medborgarna, vilket knappast är en tillfällighet. I decennier har det varit en medveten politisk strategi att lägga ut dimråder över det svenska skatteuttaget. Momsen skulle inte synas på

prislapparna, arbetsgivaravgifter hamnade utanför lönebeskedet och företagen ålades att betala de anställdas preliminärskatter.

Före detta statssekreteraren Carl Johan Åberg har beskrivit hur finansministern Gunnar Sträng ville anonymisera de tillkommande skatterna från 1970. Det handlade inte om att få beskattningen accepterad av väljarna utan att maskera den. För den som inte var expert på finansrätt blev det i praktiken omöjligt att hålla reda på skatternas storlek. Och fortfarande visar undersökningar att svenska folket tror att de betalar mindre än vad de i själva verket gör. När Konjunkturinstitutet för en tid sedan visade att den enskilde i genomsnitt har kvar 38 procent av en tillkommande inkomst, medan 62 procent går bort i skatt, blev många förvånade. Är detta verkligen möjligt? Får vi inte behålla mer än så av lönen?

Grundproblemet är att den anställde aldrig tilläts se hela sin inkomst. Den undersköterska som kostar landstinget drygt 26 000 kronor i månaden får inte dessa pengar i handen. Det är arbetsgivaren som sköter administrationen av alla skatter och avgifter, vilket innebär att lönekontot inte fylls med mer än 13 000 kronor. Om det i stället var så att totalsumman 26 000 kronor först gick till den anställde, vars ansvar det sedan var att sköta inbetalningarna till staten och kommunen, då skulle förutsättningarna för skattediskussionen ändras radikalt. Plötsligt skulle svenskarna bli medvetna om att de endast får behålla knappt hälften av sin inkomst.

Men detta kräver alltså en förändring av skatteuppbörden. Vågar vi hoppas på draghjälp från Konsumentverket?

2. Lägre skatt på arbete än på bidrag

I socialdemokraternas partiprogram kan man läsa att »människors arbete är grunden för all välfärd och all kultur«. Det är en tjugig mening som i likhet med de flesta av regeringens målformuleringar gör få avtryck i den förda politiken. Under den senaste mandatperioden har till exempel systemet med friår sjösatts, vars egentliga syfte är att befria nyckfullt utvalda grupper från kravet på egen försörjning.

Friåret har drivits fram av regeringens budgetkamrater i miljöpartiet, vilkas ideologi utgår från att lönearbete inte ska vara det centrala i livet. Eller som språkröret Maria Wetterstrand formulerade saken under 2005 års Almedalsvecka: De flesta skulle väl ändå vilja ha längre semester och kunna göra som de vill – snarare än att arbeta. I miljöpartiets partiprogram kan man läsa mer om de grönas syn på hur medborgaren ska få ihop en inkomst. Där framgår bland annat att regeringens stödparti hellre talar om rätten till en rimlig försörjning än om full sysselsättning. Avsikten är tydlig: miljöpartiet strävar efter att »frigöra trygghetssystemen från kopplingen till lönearbetet«. Vad den enskilde har utträttat i sitt yrkesliv ska med andra ord inte påverka utfallet från de allmänna socialförsäkringarna.

Friåret är bara ett preludium till vad de gröna egentligen vill åstadkomma. Skojeriet med skattemedel är större än så. I partiprogrammet talas det om »medborgarlön«, det vill säga ersättning till var och en utan krav på motprestation. »Tänk att ha den grundtryggheten att kunna tacka nej till tråkiga och grå jobb som vi inte vill ha«, sade exempelvis Merete Kapstad under mp-kongressen i maj.

Karl Marx menade att det goda samhället tillåter människor att fiska på förmiddagen, hantverka efter lunch och ägna sig åt poesikritik efter kvällsvarden. Miljöpartisterna är inspirerade av den utopin, men bara till en del. Vad de i första hand vill främja är inte närläsning av kända diktare, utan ett Sverige där människor »bättre hinner med att exempelvis motivera och ägna sig åt familj och vänner« (också detta framgår av partiprogrammet). På så sätt skulle stressen i samhället kunna minska, menar miljöpartiet.

Men vad de gröna uppfattar som källan till stress, skulle många i själva verket betrakta som grunden för ett rikt samhällsliv. Cancerforskaren Georg Klein ringade nyligen in flera av hälen i den miljöpartistiska Sverigekartan, när han i en DN-intervju (27/7 2005) påminde om att stress ofta uppkommer när vi har för lite – inte för mycket! – meningsfullt att göra. Tvärt emot vad maskrosideologerna försöker inpränta i vårt kollektiva medvetande, mår faktiskt de flesta av oss bättre av att ha ett tråkigt arbete än inget alls. LO:s gamla slogan om att »arbete ger frihet« (som tänktes ut av någon marknadsförare med bristfälliga kunskaper om tysk historia) rymmer ett stort mått av sanning. Yrkeslivet skapar mening och gemenskaper, det berikar och ställer krav. Ett samhälle med medborgare som tjänar ihop sina egna inkomster är ett samhälle där människor har rakare ryggar.

Just därför är dagens svenska välfärdsmodell så feltänkt. I stället för att på alla sätt stimulera och uppmuntra arbete har den utvecklats till en alternativ försörjningsapparat, som har transformerat arbetet från en tvingande plikt till ett frivilligt val. Den ekonomiska skillnaden mellan att jobba och att ta emot bidrag är minimal. Räknar man dessutom in kostnaden för att ta sig till arbetsplatsen blir differensen obetydlig. I flera inkomstlägen, där majoriteten ofta utgörs av kvinnor, betalar det sig över huvud taget inte att gå från bidrag till jobb. I verkligheten befinner vi oss inte långt från det miljöpartistiska lyckoriket.

Såväl borgerliga som socialdemokratiska politiker talar vitt och brett om att det ska »löna sig att arbeta«. Men flotta fraser räcker inte. Ett rejält förvärvsavdrag, som sänker skatten endast för dem som arbetar, är vad som krävs för att uttalandena ska bli hjälpligt trovärdiga.

3. Fri arbetsmarknad för alla över 65 år

Det största hyckleriet på svensk arbetsmarknad är synen på äldre. I retoriken uppmuntras de som fyllt 60 år att jobba längre, men i praktiken sker något annat. Arbetsgivarna delar ut guldklockor för lång och trogen tjänst samtidigt som personalavdelningarna förbereder erbjudanden om avtalspension.

Det kan tyckas som om höger hand inte vet vad vänster gör. Men dubbelspelet mot seniorerna är ingen tillfällighet utan en logisk följd av samhällets kultur och regelverk. Slå på vilken svensk tv-kanal som helst och se vilka personer som presenterar nyheter och samhällsprogram. Bortsett från hyperproffset Åke Ortmark, 76 år, är både kommersiell tv och public service dränerat på den kunskap som bara går att skaffa genom ett långt yrkesliv (samma sak kan sägas om tidningarna, men där är trenden inte lika tydlig).

Vid trettiofire är man passé, sjöng Hasse och Tage. Det är urvalsideo-logins outtalade portalparagraf. Således har personer som Bo Holmqvist, Bo Holmström, Pia Brandelius, Nils-Petter Sundgren och framlidne Ulf Schenkmanis successivt fasats ut från svt. Det är möjligt att vi (en av oss är född på 70-talet) kastar sten i glashus. Ändå borde det inte finnas någon motsättning mellan att rekrytera yngre förmågor och att slå vakt om livserfarenhet. I själva verket är växelverkan mellan nytt och gammalt speciellt berikande. Just därför är det så galet att varken offentliga eller privata institutioner är riggade för att stimulera livslångt arbete.

I det privata näringslivet har miljarder kronor betalats ut i avtalspensioner. Att få 60-åringarna att tacka ja till avgångsvederlag har varit varje personalchefs dröm. Där finns ett mått av diskriminering men också ekonomiska realiteter. Svenska staten har uppmuntrat beteendet genom att utöka avdragsrätten för pensionsavsättningar. Guldregnet över företagen är 2000 från spp:s överskottmedel förstärkte trenden, liksom pensionsstiftelsernas goda ekonomiska avkastning i slutet av 1990-talet (se bland annat Sven-Olof Lodins viktiga bidrag till Äldreutredningen). Det har helt enkelt lönat sig att tacka av de äldsta medarbetarna. Till bilden hör att varken skatte- eller anställningsregler i övrigt har gjort det attrak-

tivt att anlita någon som är över 60 år. Det är tvärtom mycket dyrt, eftersom dessa individer ska ha högst lön och störst trygghet. Kollektivavtalen fungerar till exempel så att en 65-åring inte kan konkurrera med lägre lönekrav än en 35-åring. Och lagen om anställningsskydd ökar kostnaden för företagen vid felaktiga rekryteringar. Föga förvånande drar sig arbetsgivarna för att anställa den som närmar sig pension.

I Sverige är den formella pensionsåldern 65 år, med möjlighet att jobba till 67, men i realiteten ligger den strax under 60 år. Med dagens massutslagning från arbetsmarknaden kommer snittet dessutom att sjunka ytterligare. Utvecklingen är både ett mänskligt och samhällsekonomiskt slöseri. För staten innebär den att försörjningsbördan blir allt tyngre, inte minst på grund av den ofördelaktiga demografin. År 2001 gick det 3,5 personer i arbetsför ålder på varje pensionär. År 2020 beräknas den siffran ha sjunkit till 2,5. Det kommer att betyda stora ekonomiska påfrestningar för den offentliga sektorn. Av ren självbevaringsdrift borde alltså det politiska systemet övertyga medborgarna om att stanna kvar några år extra i arbetslivet. Också andra faktorer talar för detta: Vi är friskare i dag än för 30 år sedan, vi lever längre och arbetsmiljön har aldrig varit bättre. Många människor vill dessutom fortsätta. De känner sig inte alls förbrukade vid 65. Hela idén om att gå från hundra till noll procent i arbetsmarknadsdeltagande vid en viss ålder är feltänkt.

Om det bara var möjligt att trappa ner, att kanske inte jobba fem dagar i veckan, att bidra efter egen förmåga, så skulle arbetets attraktivitet öka. Det finns tusentals pensionärer som känner att de har mycket kvar att ge men att deras tjänster i dag inte efterfrågas. Så behöver det inte vara. Staten borde därför riva hindren som finns för de äldre. Bäst vore att skattebefria allt arbete som utförs av den som nått 65 år. Med andra ord skulle företagen slippa arbetsgivaravgifter och de anställda inkomstskatt. Vi gissar att en sådan förändring skulle kickstarta en ny arbetsmarknad. Vågar våra politiker testa?

4. Lagg ner ams

Sverige har ett klivet förhållningssätt till konkurrens. Nästa alla är överens om att tävlan mellan företag är bra inom marknadsekonomins område. Konkurrens ger bättre kvalitet och lägre priser än monopol. Därför finns särskild lagstiftning och en särskild myndighet (Konkurrensverket) som skall motverka monopoltendenser och hålla konkurrensens fana högt.

Men inom den politikdominerade sektorn, som är nog så stor i Sverige, förhärskar fortfarande uppfattningen att monopol är bra. Uppfattningen är korrekt när det är fråga om ren myndighetsutövning; vi skall inte ha konkurrerande polisväsenden eller domstolar. Men när det handlar om offentligt finansierad produktion av varor och tjänster gäller argumenten för konkurrens i stället för monopol fullt ut. Där är tävlan till fördel för både konsumenten av tjänsterna och skattebetalarna. Den ger bättre tjänster och lägre skatter än monopol.

Arbetsmarknadspolitiken är ett typexempel på hur politikerna har blandat samman myndighetsutövning och tjänsteproduktion – med omvittnat dåligt resultat! Monopoltänkandet inom arbetsmarknadspolitiken hyllades så till den grad att man i drygt 50 år förbjöd andra aktörer än ams att tillhandahålla något som liknade arbetsförmedling eller arbetsmarknadsutbildning. Privata bemanningsföretag tilläts först sedan Bildtregeringen i början av 1990-talet hade ändrat lagen. Facit är nu, ett årtionde senare, att bemanningsföretagen allmänt anses göra stor nytta medan ams möter allt starkare kritik (bland annat från Riksrevisionen).

Mot bakgrund av ams omvittnade misslyckanden och de positiva erfarenheterna av ökad konkurrens i offentlig tjänsteproduktion är det dags att ta ytterligare steg mot mer av konkurrens och mindre av monopol inom arbetsmarknadspolitiken. En utgångspunkt kan vara de idéer som har lanserats av Lars Leijonborg, första gången i en artikel på dn Debatt (11/7 2001). Lagg ner ams i dess nuvarande form. Bilda i stället ett nytt, litet centralt verk med två begränsade huvuduppgifter. Det skall vad gäller korttidsarbetslösa ha till uppgift att dels förmedla stöd – en

»omställningspeng«, för vilken den korttidsarbetslöse kan köpa erforderliga tjänster av legitimerade leverantörer. Nya ams skall för insatser för långtidsarbetslösa upphandla tjänster av fristående och konkurrerande leverantörer. Till det kommer sedvanliga myndighetsuppgifter, statistik med mera.

Men ams skall inte ha en egen organisation för produktion av de arbetsmarknadspolitiska tjänsterna. När det gäller »omställningspengen« skall den enskilde som fått stödet fritt välja bland auktoriserade leverantörer. Stöd för långtidsarbetslösa skall den nya myndigheten upphandla av leverantörer som finns på marknaden med målet bäst kvalitet och lägst pris.

Politikens uppgift blir att lägga fast spelreglerna för rätt till »omställningspeng« respektive stöd till långtidsarbetslösa och bevilja erforderliga medel för detta. Däremot bör politikerna inte engagera sig i produktionen av arbetsmarknadspolitiska tjänster. Helst bör den verksamheten enbart skötas av fristående konkurrerande företag. Men om den offentliga sektorn kvarstannar som producent av arbetsmarknadspolitiska tjänster måste politikerna se till att skilja produktionsenheterna från den centrala myndigheten och säkerställa att konkurrensen sker på lika villkor mellan olika producenter, oberoende av om de är offentliga eller privata. Konkurrens är bra, men den måste ske på lika villkor, utan att politikerna smygfavoriserar »egen« verksamhet. Det kravet gäller generellt. Här har politiker i alla partier svårt att leva upp till sina (eventuella) principer.

5. Öppna utnämningssystemet

Det finns i princip fyra olika sätt att utse chefer i statlig verksamhet. Alternativ ett är att använda lotten. Det skulle leda till det rena godtycket och förordas därför inte av någon. Alternativ två är att välja chefer i politiska val eller ha uttalat politiska utnämningar. Det är ett så kallat »spoil system« av amerikansk modell, som inte heller har några öppna förespråkare i Sverige. Ett tredje alternativ är att låta fursten, regeringen eller statsministern välja helt fritt vem som ska få sitta i chefsfåtöljen. Slutligen kan man eftersträva en meritokratisk modell, där chefer så gott det går utses efter förtjänst och skicklighet.

Enligt grundlagen skall Sverige tillämpa den sistnämnda modellen. Men i realiteten har vi en blandning av de tre första modellerna. Ofta är utnämningarna partipolitiska. Statsministern och statsrådsberedningen har stor faktisk makt över utnämningssystemet. Godtycke och sekretess härskar.

Regeringen honorerar alltför ofta politikens trotjänare i stället för att se till verksamhetens bästa. Denna godtyckets utnämningssystem har flera skadliga effekter. Mest uppenbart är naturligtvis att viktiga verksamheter alltför ofta får dåliga chefer. Gjorda insatser i politiken – ibland framgångsrika, ibland misslyckade – är ingen bra värdemätare på förmågan att leda specifika statliga verksamheter. Uppenbart är också att förläningspolitiken ofta (dock inte alltid) har gett dåliga resultat. Den riskerar dessutom att ytterligare begränsa attraktionskraften i en statlig karriär som redan av andra skäl kan ha svårt att hävda sig mot privata alternativ.

Alltför stora värden står på spel – ytterst den skattefinansierade statliga sektorns effektivitet – för att detta klia-på-ryggen-system skall få fortsätta. Det är också enkelt att hitta alternativa system.

Till att börja med måste man klargöra vilka statliga chefsbefattningar som är politiska respektive vilka som är sådana där enbart förtjänst och skicklighet bör gälla. För de uttalat politiska chefsbefattningarna skall ett spoilsystem användas, det vill säga de politiska cheferna lämnar automatiskt sina befattningar vid regeringsskiftet och den nya regeringen utser chefer som den har förtroende för. För alla andra statliga chefsbefatt-

ningar – och de är den stora majoriteten – gäller en strikt meritokratisk ordning. Den kan till exempel utformas på följande sätt:

1. Inför varje statlig chefsutnämning görs en skriftlig beskrivning av vilka krav chefsposten reser. För detta anlitas en rekryteringsexpert. Denne intervjuar olika intressenter, gör ett utkast till uppdragsbeskrivning som diskuteras med uppdragsgivaren – det ansvariga statsrådet – för att sedan revideras och till sist publiceras.

2. Med kravspecifikation och förutsedda villkor – lön etcetera – som grund utlyses tjänsten.

3. Sökanden till tjänsten kan kräva sekretess om sin ansökan.

4. En grupp med förslagsvis en representant för berört departement, en för Saco och en för Svenskt Näringsliv bedömer ansökningarna, jämför med kravspecifikationen och kommer med en rekommendation på högst två namn.

5. Regeringen väljer från denna lista, slutförhandlar med vederbörande och utser chefen.

Motsvarande öppna förfarande tillämpas vid eventuellt omförordnande.

Vi ser bara en sakligt vägande invändning mot denna ordning: Förläningspolitiken är ett sätt att belöna långvariga politiska insatser. Den är därmed ett sätt att öka politikens attraktionskraft, vilket kan vara nog så viktigt. Men kostnaden i form av långsiktigt försämrad statlig förvaltning blir för hög. Bättre än statliga chefsjobb till mindre lämpade föredettingar är generösa avgångsvederlag och pensioner till avgående politiker. Är de tillräckligt kvalificerade borde de ju kunna hävda sig väl i en öppen rekryteringsprocess.

Det är knappast troligt att statsminister Göran Persson skulle nappa på detta förslag. Förläningsrätten ger ju makt. Men varför kan inte oppositionspartierna ta ett initiativ i denna riktning och förbinda sig att, när de kommer i regeringsställning, följa sådana spelregler? Väl sjösat skulle en strikt meritokratisk utnämningspolitik – populär som den vore i breda kretsar – svårligen kunna ändras av en ny regering.

6. Förbjud kommuner och landsting att äga aktiebolag

Staten är en av de mest aktiva aktörerna på bolänemarknaden. Till det helägda bolaget sbab ska allt fler svenskar lockas från de privata bankerna – ambitionen är att fördubbla sbab:s marknadsandel. För att uppnå detta mål tillämpar bolaget en aggressiv marknadsföring och luckrar upp lånevillkoren. Senast slopade sbab topplånen, vilket pressat konkurrenterna att göra sina kreditregler mer generösa. Därmed ökar efterfrågan på lån, vilket driver upp bostadspriserna, vilket i sin tur riskerar att göra marknaden instabil.

Sbab:s agerande är ett typexempel på osund konkurrens. I stället för att sätta upp ramarna för branschen och se till att regelverket följs, ägnar sig staten åt företagande. Dessutom gör man det på ett offensivt och skadligt sätt. Men bolänemarknaden är inte den enda illustrationen av olycklig offentlig inblandning. Runt om i Sverige finns hundratals exempel på hur kommuner och landsting använder skattemedel som riskkapital.

Enligt Konkurrensverkets rapport »Myndigheter och marknader« hade de kommunala och landstingsägda bolagen år 2002 en omsättning på 152 miljarder kronor. El- och bostadsbolag har en betydande del i denna siffra. Men fallen är inte begränsade till den sektorn. Mäss-, kongress- och konferensverksamheten omsatte 1,2 miljarder, hotell- och restaurangverksamheten omkring 598 miljoner kronor och partihandeln cirka 404 miljoner kronor.

Det finns flera aspekter av att skattebetalarnas pengar bolagiseras. Ett ofta förbisett problem är vad utvecklingen gör med vår demokrati. Att föra in marknadens logik i politiken innebär att det offentliga rummet får en annorlunda karaktär. Dels minskar öppenheten, dels förändras det demokratiska uppdraget när aktiebolagslagen används som styrdokument. Ett köp och sälj-språk passar för näringslivet men inte för fullmäktige. Kommunalråd som tror att de är verkställande direktörer blir sällan bra företrädare för sina väljare. Sociologen Hans Zetterberg sammanfattade tankegången på ett intressant sätt för några år sedan i Moderna Tider: »Olika livsområden behöver ha olika former för sin

verksamhet«, skrev han. »Det är inte bara så att reglerna är olika för politik och näringsliv. Faktum är att livsområden som vetenskap, konst, religion, etik varken är betjänta av marknadsekonomins ideal eller politikens ideal för att blomstra. De har sina egna.«

Den andra sidan av att politiken sätts på bolag är hur marknadsökonomi påverkas. Många av de offentliga bolagen konkurrerar med privata företag, vilket innebär att benen slås undan för enskilda näringsidkare. Fenomenet är utbrett. I rapporten »Osund kommunal konkurrens« har organisationen Svenskt Näringsliv försökt kartlägga omfattningen, och resultatet bekräftar många farhågor. De branscher där osund konkurrens uppges vara vanligast är fastigheter, uthyrning och företagstjänster (anges i 184 kommuner) följt av Bygg och anläggning (164) och Hotell och restaurang (160). Rapporten har väckt debatt runt om i landet, men på många håll finns ännu inga planer på att avsluta de offentliga affärerna. I Hudiksvall har kommunen ett växthus där man kan köpa blommor och plantor, i Oskarshamn drivs hotell, i Hudiksvall körs taxi och i Åmål bedriver kommunen bland annat flytt- och åkeriverksamhet.

Den offentliga sektorn har många viktiga uppgifter, men till dessa hör inte skötseln av företag. Det är tveksamt om kommuner och landsting över huvud taget bör ha rätt att äga aktiebolag. Snarare borde aktiebolagsformen reserveras för privata aktörer. Politisk verksamhet som i dag drivs i denna form ska antingen säljas eller övergå i traditionell förvaltning. Det kommer att förbättra medborgarnas insyn, underlätta konkurrensen och minska risken att skattemedel används till riskfyllda investeringar.

7. Sälj statliga bolag – betala ut intäkten till medborgarna

I 2004 års sista nummer av Veckans Affärer framträder en leende Ulf Adelson. Den förre moderatledaren är numera styrelseordförande i statliga sj ab, och uttalar sig ofta och gärna i den egenskapen. Den här gången gäller det maten på tågen. Ulf Adelson och vd:n Jan Forsberg har bestämt sig för att byta leverantör. Det är flygkockarna på Luftkans cateringbolag som ska tillreda rätterna framöver. »Det är en jädra logistik i det här«, berättar Adelson. »Sj:s försäljning ombord är som ett medelstort svenskt företag«. För Veckans Affärens reporter avslöjar Adelson att han arbetat hårt för att sj ska servera halva vinflaskor, inte bara små kvartar (»det är inget bra vin i dem«). Och det ska bli stopp för den tröttsamma laxen och kycklingen ombord – nu väntar i stället en bra »mainstream meny«.

Att ta del av den före detta moderatpolitikerns visioner för det statliga järnvägsbolaget är roande. Det går inte att ta miste på Adelsons entusiasm över att ha inlett en andra karriär i tågbranschen. Naturligtvis är det mer spännande att bestämma över borddukarnas framtid i restaurangvagnarna än att vara maktlös oppositionsledamot på Helgeandsholmen i Stockholm. Som en tidsspegel av politikens inblandning på marknaden är Adelsons sj-engagemang också upplysande. Den som trodde att riksdagen främst ägnade sig åt att skapa ett ramverk av lag och ordning inom vilket entreprenörer kan verka, har missat att staten själv är Sveriges största företagsägare.

Några grundfakta: Staten äger i dag helt eller delvis närmare 60 bolag, som sysslar med alltifrån telefoni, vadslagning och spritexport till uthyrning av kommersiella lokaler. Dessa företag har cirka 200 000 anställda, och förra året uppgick deras sammanlagda omsättning till 299 miljarder kronor, vilket då motsvarade 2,5 stycken Ericsson. Staten överglänser dessutom alla privatpersoner och institutioner genom att äga mest på Stockholmbörsen. Målet för statliga företag som verkar på konkurrensutsatta marknader är att »skapa värde«. När Ulf Adelson tänker ut nya matkoncept åt sj, tävlar han alltså om att tjäna pengar med privata buss- och flygbolag. Samma sak gäller för övrigt för halvstatliga sas,

som kämpar mot privata flygbolag som Malmö Aviation, FlyMe och Ryanair.

Är då statens verksamhet som vinstmaximerare något att glädjas över? Knappast. För det första är statens uppgift i en marknadsekonomi inte att styra näringslivet – som i socialistiska ekonomier – utan att upprätthålla respekten för lagar och kontrakt. När riksdag och regering både tar på sig rollen att leda företag och att bevaka deras agerande, urgröps förtroendet för det offentliga. Privata investeringar trängs undan. Aktiebolagsformen diskrediteras. För det andra visar all erfarenhet från 1900-talet att statligt företagande är ineffektivt, dyrt och dåligt för konkurrensen. Inget rikt land i världen har byggt sitt välstånd på att regeringstjänstemän dirigerat ekonomin. Tvärtom har sådana försök raserat välfärd och tilltro till det offentliga. För det tredje innebär statligt ägande ett risktagande med skattemedel, vilket är demokratiskt betänkligt. Som Riksrevisionen har konstaterat i en granskning är insynen i statliga bolag dålig. Det är svårt att veta vem som fattar vilka beslut. Några få personer styr över miljardbelopp som tillhör medborgarna. Den bristfälliga kontrollen över dessa summor hänger samman med att den offentliga sektorn har blivit för stor i Sverige. I stället för att sköta sina kärnverksamheter – rättsväsende, försvar, grundläggande infrastruktur samt finansiering av vård-skola-omsorg – ägnar sig staten åt affärer och företagsledning.

Det är dags för en radikal omprioritering. Till att börja med borde innehavet i Nordea, om, sas, TeliaSonera, Vasakronan, Vattenfall, sj och Vin & Sprit säljas. Intäkten från dessa privatiseringar kan med fördel tillfalla samtliga svenskar i form av en engångsutbetalning, lika per individ, alternativt användas för att betala av statsskulden. Om Ulf Adelsohn vill fortsätta sin karriär som tåg- och matkonnäsör bör han söka sig till den privata marknaden. Vi önskar honom lycka till.

8. Gör det möjligt att köpa hushållstjänster vitt

Cecilia Chavez-Sanchez heter en av ledamöterna i Lunds socialdemokratiska studentklubb. I ett inlägg i Sydsvenska Dagbladet för en tid sedan hävdade Chavez-Sanchez att det var en ideologisk fråga för socialdemokratin att inte subventionera överklassens behov av rena hem: »Vill de att någon skall skura deras dass får de betala det själva«, skrev hon.

Som Dagens Nyheter kunde visa i en granskning förra året är det dock inte bara »överklassen« som har hjälp i hemmet. Mer än var fjärde s-minister har betalat för städning och/eller barnpassning. Statsråden Thomas Bodström, Ylva Johansson, Jens Orback, Thomas Östros, Leif Pagrotsky och Lena Sommestad hör till den gruppen. Naturligtvis är regeringsmedlemmarnas tillvaro hektisk, särskilt om de har små barn. Men svårigheten att få ihop livspusslet delar de med hundratusentals andra svenskar. Det är tufft att både jobba heltid och hämta barnen på dagis, handla mat, laga middag, tvätta kläder, betala räkningarna och städa hemmet. Dygnet har inte mer än 24 timmar och av dessa ska några dessutom ägnas åt sömn.

Den så kallade pigdebatten har i Sverige utgått från en extremt skev och föräldrad bild av verkligheten. Å ena sidan har politiker i alla läger uppmanat såväl kvinnor som män att arbeta, å andra sidan har man sett ner på dem som har försökt köpa sig en viss avlastning på marginalen. Det har slagordsmässigt talats om »utnyttjande«, när hemhjälp i själva verket innebär ett vanligt avtal mellan den som arbetar och den som betalar. Dessutom handlar det inte bara om stressade småbarnsföräldrar. Ta den 85-åriga kvinna som inte längre har ork att tillreda sin favoritsoppa. På vilket sätt är det en kränkning att anlita någon som besöker henne två timmar i veckan och lagar mat? Ska pensionären behöva skämmas om hon uppdrar åt en yngre person att gå till Systembolaget och köpa en flaska rödvin? Visst utför kommunerna service till många äldre, men det är knappast en lösning för alla dem som längtar efter en guldkant på tillvaron. Det skulle däremot ett avdrag för hushållstjänster kunna vara.

På andra sidan Östersjön har modellen redan prövats med framgång. I Finland får medborgarna dra av 60 procent av kostnaderna direkt från

inkomstskatten, upp till ett tak på 11 000 kronor. Systemet infördes med stöd av socialdemokraterna och växte snabbt i popularitet. Många svarta jobb blev vita. De anställdas trygghet ökade och staten fick in nya skatteintäkter. Totalt är i dag 100 000 personer lagligt anlitade i olika hushållsjobb, vilket inneburit ett kraftigt bidrag till sysselsättningen.

Finland har haft liknande problem som Sverige. På grund av mycket höga skatter på arbete har människor med vanliga inkomster inte haft råd att efterfråga vita hushållstjänster. För att den som städar ska få behålla 60 kronor efter skatt i timmen, måste den som köper tjänsten betala mellan 150 och 240 kronor, det vill säga 2,5–4 gånger så mycket. Sådana enorma skattekilor hindrar framväxten av en blomstrande och laglig sektor. Tjänsteproduktion är speciell, eftersom den är arbetsintensiv och möjlig att ersätta med egna insatser. Därför går det inte att beskatta barnpassning på samma sätt som tillverkning av stadsjeepar. Över huvud taget är svenska skatter och andra regler anpassade till en kapitaltung industri, som sysslar med massproduktion av bilar och mobiltelefoner – inte matlagning hemma hos 85-åringar.

Den finska riksdagen har tagit konsekvenserna av detta och infört ett rejält avdrag. Här hemma fortsätter dock politiker på vänsterkanten att nedlåtande tala om »pigjobb« och »skattesubventioner«. När ska de ta av sig skygglapparna?

9. Avtalsfrihet för nya hyreskontrakt

På svensk bostadsmarknad råder två parallella system. I det ena anses människor kapabla att fatta egna beslut. Staten reglerar inte priserna och det finns inget skydd mot fluktuationer i skatter och andra kostnader. I det andra systemet gäller praktiskt taget omvända förhållanden. De boende ses som svaga och oförmögna till personligt ansvar. Via en mäktig bostadsorganisation har staten sett till att priserna regleras i detalj och det är inte tillåtet att själv förhandla om sina bokostnader.

Den första principen – marknadsvarianten – gäller för villor, småhus och bostadsrätter. Den andra principen – planregleringen – styr hyresnivåerna i landets fastigheter. Ingen svensk bostadspolitik har hittills lyckats förklara varför villkoren ska skilja så radikalt mellan dessa upplåtelseformer. Det finns gott om förespråkare för den rådande ordningen, men knappast någon som kan berätta varför prisreglering är rätt för hyresrätter men fel för bostadsrätter och småhus. Orsaken är naturligtvis att ingen egentligen vet. Det så kallade bruksvärdessystemet, som bygger på andra världskrigets hyresreglering, lever sitt eget liv, och det finns starka organisationer som bygger sin existens på systemet. Hyresgästföreningen tjänar årligen långt över 100 miljoner kronor på de kollektiva förhandlingarna. Också Fastighetsägarna, som agerar motpart vid sidan om de kommunala bolagen, får rejäla summor. Totalt försörjer förhandlingsintäkterna drygt 1000 anställda i de båda organisationerna.

Problemet för bruksvärdessystemets förespråkare är att det har förstört stora delar av marknaden för hyresrätter. I områden med hög efterfrågan har långa köer uppstått, därför att priset är reglerat långt under en jämviktsnivå. Effekten är densamma som när priserna reglerades i de forna öststaterna. Som en följd av bristsituationen skapas en stor svart marknad. Dessutom avstannar nyproduktionen, därför att investerarna inte kan räkna med att göra vinst – ja, inte ens gå jämnt upp.

Kaoset på bostadsmarknaden har varit uppenbart så länge att Hyresgästföreningen för några år sedan föreslog en reformering av bruksvärdessystemet. Det var av ren självbevaringsdrift. På dn Debatt lanserade ordföranden Barbro Engman »tredje generationens bruksvärdessystem«,

vars huvudnummer är att hyror i nyproducerade lägenheter ska kunna särbehandlas. Fastighetsägarna och Sabo – de allmännyttiga bolagens intressekoloss – har senare anslutit sig till tanken. Före bostadsminister Lars-Erik Lövdén lovade att utreda frågan, och som av en händelse fanns förslaget med när Hyressättningsutredningen för ett år sedan presenterade sitt betänkande. Regeringens utredare levererade vad hyreskartellen hade beställt. Den som ledde arbetet var Michaël Koch. Han är också ordförande i Arbetsdomstolen, och således van att ta korporativa hänsyn och kompromissa mellan olika parter.

Men bostadsmarknadens huvudintressenter är inte »parterna« i form av Hyresgästföreningen och Fastighetsägarna – utan de boende. Det är för dem – inte för särintressena – som bostadspolitiken bör utformas. Det finns ingen motsättning mellan att tillåta människor att själva förhandla om sina hyror och att garantera förutsebarhet. Tvärtom visar erfarenheten från andra länder att fri prisbildning är fullt förenligt med den trygghet som varje hyresgäst har rätt att förvänta sig. I Bryssel kopplas till exempel inflyttningshyran till ett index, vilket skyddar mot plötsliga höjningar. Ett liknande system skulle kunna införas i Sverige. På köpet skulle vi få en hyresmarknad fri från köer, svarta kontrakt och mäktiga intresseorganisationer, som förlänats en indirekt beskattningsrätt.

10. Öppna portarna för dem som vill arbeta

Hösten 2004 uppmärksammades historien om den pakistanske stjärnkocken Muhammad Murtaza. För fem år sedan kom han till Sverige för att arbeta på Stockholmsrestaurangen Lilla Pakistan. Murtazas ankomst kostade inte skattebetalarna en krona, tvärtom hade han genom sin närvaro skapat arbete för ett tiotal personer. Enligt krogägaren Riaz Ahmed hängde hela verksamheten på Murtazas kompetens. Ändå var det förra vintern ytterst nära att den pakistanske kocken skulle tvingas lämna Sverige. Migrationsbyråkratin gav signaler om att systemet inte kunde vara mer »generöst«. Det krävdes medial uppmärksamhet åt fallet för att tjänstemännen skulle ändra sig.

Problemet var de regler som öppnar för nyckelpersoner att stanna i landet. De var anpassade för storföretagens behov och gällde dessutom inte kategorin kockar. Om Migrationsverket hade stått fast vid sin normala tolkning av paragraferna hade nedläggning väntat för Lilla Pakistan, och i förlängningen arbetslöshet för flera av de anställda.

Att svenska lagar och regler leder till sådana konsekvenser säger någonting djupt nedslående om vår invandringspolitik. I stället för att ta vara på människors vilja att bidra till samhället har Sverige ett system som aktivt stänger ute de mest företagsamma. Medborgare från länder utanför eu som inte är forskare, läkare eller högt kvalificerade tekniker har små chanser att etablera sig. Myndigheterna kan bevilja tillfälliga arbets- och uppehållstillstånd, men de är tidsbegränsade, precis som i fallet med den pakistanske gourmetkocken.

Ett vanligt argument som används för att försvara denna modell är att många invandrare har fastnat i långtidsarbetslöshet, och så länge inte de har fått jobb kan inte portarna öppnas för fler. Resonemanget bygger dock på en märklig föreställning om hur arbetsmarknaden fungerar. För det första finns inte ett fast antal jobb som statsapparaten välvilligt ska fördela i tur och ordning. Ams kölappar har aldrig avgjort storleken på sysselsättningen. Det har däremot företagets möjligheter att expandera. Att personal med särskilda färdigheter rekryteras utomlands innebär inte att jobb »tas« från någon svensk. I själva verket får ekonomin fart och

fler arbetslösa kan därmed sugas upp på arbetsmarknaden. För det andra vilar motståndet mot arbetskraftsinvandring på en förmyndarmentalitet, som utgår från att utlänningar inte har en egen förmåga och att staten måste ta hand om dem. Denna »snällfälla« har i sin tur skapat ett bidragsberoende som har kränkt självkänslan hos tusentals människor och gjort det svårt för dem att komma in i arbetslivet.

Den negativa synen på utländsk arbetskraft hör logiskt samman med att invandring inte betraktas som en tillgång utan som ett problem. Medan ett land som usa bygger hela sina dynamik på en öppenhet mot arbetsvilliga människor, stänger Sverige numera ute dem som har idéer och initiativförmåga med hänvisning till destruktiva regler. Så var det inte tidigare. Vårt välstånd bygger på invandringen. På många platser runt om i landet finns spår av företagsamma personer som flyttat hit. Få tänker i dag på att varumärken som Cloetta, Zoega och Bonnier har namn efter invandrare. Denna stolta tradition borde bejakas, inte motarbetas.

Det är utmärkt att riksdagen mot regeringens vilja pressat fram en parlamentarisk kommitté, som enligt uppdraget ska ta fram regler som gör det möjligt att vidga arbetskraftsinvandringen. Ett delbetänkande har redan presenterats och en slutlig rapport läggs fram under 2006. Men det räcker inte att vänta och be. Redan nu borde riksdagen införa ett tillfälligt regelverk som ger människor från länder utanför eu möjlighet att stanna om de arbetar. Inget land har råd att utvisa företagsamma personer som vill göra rätt för sig. Arbetskraftsinvandring i kombination med en mer generös flyktingpolitik är första steget mot visionen om fri invandring.

Hittills utgivna skrifter i Bertil Ohlininstitutets skriftserie

1. Se människorna – ett försök att göra debatten om svensk flyktingpolitik mindre anonym. Emelia Frennmark och Merit Wager.
2. Hur allvarlig är ålderschocken? En kritisk analys av Sveriges demografiska problem. Martin Karlsson.
3. Nationalekonomi, privatekonomi och kommunbidrag: Om plånboksröstning och röstköp i svenska riksdagsval. Henrik Jordahl.
4. Förbjudna sanningar om Kubas ekonomi. Oscar Espinosa Chepe.
5. Liberalism som jämlikhet – ett perspektiv från vänster. Ulf Öfverberg.
6. Har Sverige blivit en »soft state«? Inga-Britt Ahlenius.
7. Tio punkter som förändrar Sverige. Bert Levin och Peter Wolodarski.

Skrifterna kan laddas ner på www.ohlininstitutet.org

OHLIN institutet

box 3131 · 103 62 stockholm · kansliet@ohlininstitutet.org
www.ohlininstitutet.org

isbn 91-974777-5-3